

เรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหาร : การผลิตซ้ำ
และการสร้างความหมายทางสังคม

The Story of King Taksin at Intharamuanwiharn Temple:
Reproductions and the Meaning for Society

ชววรรณเทพ มงคลศิริ / Tawanthep Mongkolsiri^๑

อัศวิทย์ เรื่องรอง / Akhawit Ruangrong^๑

Received: Feb 8, 2021 Revised: May 9, 2021 Accepted: May 27, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผลิตซ้ำรวมทั้งศึกษาการสร้าง
ความหมายทางสังคมจากการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทาราม
วรวิหาร ผลการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินที่มีความสัมพันธ์กับ
วัดอินทารามวรวิหาร ทั้งพงศาวดาร หนังสือ และสื่อออนไลน์ มีส่วนช่วยสร้าง
ความชอบธรรมให้กับวัดอินทารามวรวิหารในการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์
เหล่านี้มาผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหารใน
รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยเจดีย์คู่และ
พระพุทธรูปที่ภายในบรรจุพระบรมอัฐิของพระเจ้าตากสิน พระบรมราชานุสาวรีย์
พระเจ้าตากสิน วัดถุมงคล พิธีบวงสรวง ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทองและ
พระราชประวัติบนหินอ่อน ซึ่งมีวิธีคิดในการผลิตซ้ำ คือ การอ้างอิงเหตุการณ์บางตอน

^๑ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา

ในพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหารทำให้เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหารเป็นรูปธรรมชัดเจน และแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดอินทารามวรวิหารกับพระเจ้าตากสิน ทำให้วัดอินทารามวรวิหารมีความโดดเด่น มีพื้นที่ทางสังคมในการเป็นวัดของพระเจ้าตากสินอย่างแท้จริง อีกทั้งยังช่วยเน้นย้ำลักษณะความเป็นวีรบุรุษให้กับพระเจ้าตากสินโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านกษัตริย์ที่เก่งกล้าการรบ และกษัตริย์ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามวรวิหารสะท้อนให้เห็นความพยายามในการสืบทอดและถ่ายทอดความทรงจำเรื่องราวดังกล่าวให้เป็นที่รับรู้ก่อให้เกิดความทรงจำร่วมถึงการมีพระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์ของตนร่วมกัน ด้วยเหตุนี้การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหารนี้จึงมีบทบาทในการสร้างความหมายทางสังคม ได้แก่ การเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำความทรงจำและการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์อนุสรณ์

คำสำคัญ : เรื่องเล่า วัดอินทารามวรวิหาร การผลิตซ้ำ การสร้างความหมายทางสังคม

Abstract

The purpose of this research was to study the social significance of the reproductions of the historical narrative of King Taksin at the Intharamuanwiharn Temple. The results show that the stories of King Taksin are related to Intharamuanwiharn Temple. All the chronicles, books and online media have contributed to rightness of the temple temple reproducing the stories of King Taksin related to the temple in various forms. including a historical account portrayed by the twin pagodas, a Buddha casting inside which was King Taksin's bones, a monument of King Taksin, sacred articles, a sanctification ritual, a painting on a golden tray, and the royal historical record inscribed on marble. These reproductions

refer to certain events in the chronicles related to Intharamuanwiharn Temple which have made the stories of King Taksin related to the temple concrete. The reproductions also show the relationship between the temple and the king, which makes Intharamuanwiharn Temple stand out and have social space to be the authentic temple of King Taksin. It also outstands the heroic nature of King Taksin as a heroic and virtuous king and a Buddhist king. In addition, the reproductions of the stories of King Taksin and Intharamuanwiharn Temple show the effort to pass on the memories and make the stories known to people, which creates collective memory of having King Taksin as their king. For this reason, the reproductions of the stories of King Taksin in the Intharamuanwiharn Temple have played their role in establishing meaning in society such as being a place for reproducing memories and raising awareness of Thonburi history

Keywords : Narrative, Intharamuanwiharn Temple, Reproduction, Establishing Social Meaning

บทนำ

ปัจจุบันเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินถูกนำมาผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ เช่น เรื่องพระเจ้าตากสินที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช, เรื่องพระเจ้าตากสินที่ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจังหวัดจันทบุรี, เรื่องพระเจ้าตากสินที่ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินที่จังหวัดตาก และเรื่องพระเจ้าตากสินที่วัดลุ่มมหาชัยชุมพลจังหวัดระยอง นอกจากนี้การผลิตเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่มีความสำคัญอีกสถานที่หนึ่ง คือ การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหารในพื้นที่ธนบุรี

วัดอินทารามวรวิหารเดิมชาวบ้านกันเรียกว่า วัดบางยี่เรือนอก เป็นวัดโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นวัดหลวงสำคัญอันดับหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร วัดแห่งนี้เป็นวัดประจำรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสิน และยังเป็นวัดอนุสรณ์สถานที่สมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงบูรณะเป็นพระอารามหลวงชั้นหนึ่ง พระองค์ทรงสร้างกุฏิถวายที่ดินให้เป็นธรณีสงฆ์เป็นจำนวนมาก แล้วโปรดให้นิมนต์พระเถระ ฝ่ายวิปัสสนา มาจำพรรษา เพราะมีพระราชประสงค์จะให้เป็นที่ศูนย์กลางฝึกสมาธิทางวิปัสสนากรรมฐานของประเทศ

ภายในวัดอินทารามวรวิหาร มีโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระองค์หลายประการ คือ พระราชอาสน์ที่พระองค์ประทับทรงศีลเจริญกรรมฐานและใช้ประกอบงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ มีพระเจดีย์คู่ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถหลังเก่า ภายในเชื่อกันว่าบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระเจ้าตากสินและพระอัครมเหสี ส่วนพระอุโบสถหลังเก่ามีพระพุทธรูปปางตรัสรู้เป็นพระประธานของพระอุโบสถภายในบรรจุพระบรมอัฐิของพระเจ้าตากสิน

ข้อมูลดังกล่าวนี้ มีส่วนช่วยต่อยอดความเชื่อ ความศรัทธาให้กับประชาชนที่มากกราบไหว้ผ่านการนำเสนอเรื่องเล่าที่มีความสัมพันธ์กับวัดอินทารามวรวิหารในรูปแบบต่าง ๆ โดยหยิบยกเรื่องราวในอดีตมาปฏิบัติใหม่เพื่อจุดมุ่งหมายทางสังคม ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพระเจ้าตากสิน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยทำให้ การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินในรูปแบบต่าง ๆ และพิธีกรรมที่ทางวัดสร้างขึ้นมามีความน่าเชื่อถือ และมีความศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย

จากปรากฏการณ์นับถือพระเจ้าตากสินที่กล่าวมานี้ ทำให้เห็นว่าข้อมูลเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่ถูกนำมาผลิตซ้ำ เป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายทางสังคม จนทำให้วัดอินทารามวรวิหารเป็นที่รู้จักในสังคมว่าเป็นวัดที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพระเจ้าตากสินตั้งแต่ในอดีตจวบจนมาถึงในปัจจุบัน

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้นำไปสู่คำถามในการศึกษาว่า “วัดอินทารามวรวิหาร” มีการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินอย่างไร ลักษณะใด รูปแบบ

ไต่บัง และการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินมีบทบาทในการสร้างความหมายทางสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาการผลิตซ้ำรวมทั้งศึกษาการสร้าง ความหมายทางสังคมจากการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหาร

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาข้อมูลการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากที่ “วัดอินทารามวรวิหาร” ในพื้นที่ธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบต่าง ๆ

วิธีการดำเนินการศึกษา

๑. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเล่า และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระเจ้าตากสินในพื้นที่วัดอินทารามวรวิหาร

๒. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Research) พื้นที่วันอินทารามวรวิหาร ในวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อรวบรวมความเชื่อเรื่องเล่า พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระเจ้าตากสิน ด้วยวิธีการดังนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์ (Interview methods) จากกลุ่มเจ้าหน้าที่วัด กลุ่มคนที่มากราบสักการะพระเจ้าตากสิน และผู้เกี่ยวข้องในการจัดงานต่าง ๆ

๒.๒ การสังเกตการณ์ (Observation methods) แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) แบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมประกอบพิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสินในพิธีระดับปัจเจกบุคคลที่วัดอินทารามวรวิหาร และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม คือ สังเกตผู้มีบทบาทเป็นผู้นำในการประกอบพิธีผู้ที่บอกเล่าเรื่องราวของพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหาร และผู้มาสักการะพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหาร

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาของเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหาร : การผลิตซ้ำและการสร้างความหมายทางสังคม แบ่งตามประเด็นได้ดังนี้

๑. เรื่องเล่าพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามวรวิหาร

วัดอินทาราม เป็นวัดโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเรียกว่า วัดบางยี่เรือนอก ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างแล้วสร้างมาตั้งแต่ครั้งใด ต่อมา ในช่วงสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) พระองค์ทรงตั้ง วัดอินทารามเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหารจึงได้เรียกว่า “วัดอินทาราม วรวิหาร” กันมาจนถึงปัจจุบัน

จากการสำรวจข้อมูลเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวกับวัดอินทาราม วรวิหารปรากฏอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ พงศาวดาร หนังสือพระราชประวัติ พระเจ้าตากสิน หนังสือวัดอินทารามวรวิหาร และสื่อออนไลน์ จากการศึกษาข้อมูล พบว่า เรื่องเล่าเหล่านี้ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน แต่บางสำนวนอาจมีการเพิ่มเติมเนื้อหาบ้างเล็กน้อย

ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับ หมอบริดเลย์ ต่างระบุตรงกันถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าตากสินกับวัดอินทาราม จำนวน ๒ เหตุการณ์ด้วยกัน คือ ๑. การเสด็จบำเพ็ญพระกรรมฐานที่วัดอินทาราม วรวิหาร และ ๒. การเชิญพระอัฐิพระพันปีหลวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสด็จไปบำเพ็ญ พระกรรมฐาน พระอุโบสถวัดบางยี่เรือ แล้วทรงพระประสาธเลื่อมใสศรัทธาอุทิศถวายเรือขมวดญาปิดทองคำทับ หลังคาสี่เหลี่ยมลาดเหลี่ยมลำหนึ่ง คนพาย ๑๐ คน พระราชทานเงินตรา คนละ ๒ ตำลึง และพาเข้าให้บวชเป็นปะขาว ถวายพระรัตนไตรปฏิภน พระหีบ คู่หนึ่ง สำหรับใส่วิธูปเทศพระกรรมฐาน แล้วทรงสัถยาธิษฐานว่า เดชะผล ทานนี้จงยังลักษณะปิตีบังเกิดแก่ฯ แล้วอย่าให้ปราศจาก และพระธรรม ซึ่งยังมีได้บังเกิดนั้นของให้ข้าฯ บังเกิดแก่ฯ ข้าฯ ภียโยภาวะยั้ง ๆ ขึ้นไป อนึ่ง จงเป็นปัจจัยแก่พระโพธิญาณในอนาคตกาลนั้นเถิด

(หนูมาน กรรมฐาน, ๒๕๖๒)

ส่วนฉบับหมอบรัดเลย์ระบุเพิ่มเติมว่าวัดอินทารามวรวิหาร ไม่ใช่แค่เป็นที่เชิฐพระอัฐิเท่านั้น แต่เป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระพันปีหลวง ดังข้อความที่ว่า

ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ แล้วให้ปลุกพระเมรุ ณ วัดบางยี่เรือใต้เสร็จแล้ว จึงให้เชิฐพระโกศพระบรมศพ สมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ใส่เรือพระที่นั่งกิ่งแห่โดยขบวน นาวาพยุหะไปโดยทางชลมารคเชิฐขึ้นสู่พระเมรุแล้ว ให้นิมนต์พระสงฆ์ สดับปกรณ์ ถวายไตรบริขารไทยธรรมต่าง ๆ และมีงานมหรสพสามวัน แล้วถวายพระเพลิง

(ศรีนิล น้อยบุญแนว, ๒๕๕๔)

ประเด็นที่แตกต่างกันเพิ่มเติมได้แก่ ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ระบุเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พระเจ้าตากสินทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดอินทารามวรวิหาร ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศีลบำเพ็ญพระธรรม แรมอยู่ พระตำหนักวัดบางยี่เรือนอก ๕ เวณ แล้วให้ทำกุฏิถึง ๑๒๐ กุฏิ แล้วให้ บูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปและพระเจดีย์ วิหาร คูริมพระอุโบสถนั้นให้ชุด ลงแล้วปลุกบัวหลวง ชำระแผ้วถางให้ทางออกไปแต่ก่อน แล้วอาราธนา พระสงฆ์ฝ่ายคณะวิปัสสนามาอยู่ ณ กุฏิ ซึ่งทำถวาย

(หนูมาน กรรมาฐาน, ๒๕๖๒)

ในหนังสือประวัติวัดอินทารามวรวิหารก็ได้กล่าวเช่นเดียวกับใน พงศาวดารทั้ง ๒ ส่วนวน แต่มีเพิ่มเติมเนื้อหา ตรงที่ว่า พระเจ้าตากสินได้ สถาปนาวัดอินทารามให้เป็นพระอารามหลวง ดังข้อความ

วัดอินทาราม เป็นวัดโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเรียกว่าวัด บางยี่เรือนอกคู่กับวัดบางยี่เรือใน คือวัดราชคฤห์ วัดอินทารามไม่ปรากฏว่า ผู้ใดสร้าง แล้วสร้างมาแต่ครั้งใด ปรากฏในพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ รุ่งโรยมากและเป็นวัดเล็ก ต่อเมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงตั้งกรุงธนบุรี เป็นราชธานี วัดนี้บังเอิญ เป็นที่ประสพพระราชหฤทัย จึงทรงมา

บูรณปฏิสังขรณ์อย่างถึงขนาดแล้วสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก
พิเศษ

(สุรพล แสงศรีกล่อม, มปป.)

นอกจากนี้ ยังมีพระราชพงศาวดารที่กล่าวว่า วัดอินทารามวรวิหาร เป็นสถานที่พระราชทานเพลิงศพพระเจ้าตากสิน ได้แก่ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ส่วนวน เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (สำนักพิมพ์ศรีปัญญา ได้รวบรวมอยู่ในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ดำรัสให้ขุดหีบศพพระเจ้ากรุงธนบุรีขึ้น ตั้งไว้วัดเมรุวัดบางยี่เรือใต้ ให้มีการมหรสพ และพระราชทานพระสงฆ์บั้งสุกุลเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงทั้งสองพระองค์

(หนูมาน กรมฐาน, ๒๕๖๒)

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหารในสื่อออนไลน์ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับพงศาวดาร แต่มีบางเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นพลวัตของเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามได้เป็นอย่างดี ดังเช่น เรื่องเล่าของชายอันเป็นที่รัก (นามแฝง) ซึ่งเว็บไซต์นานาสาระได้นำมาจากนิตยสารหญิงไทย ฉบับที่ ๗๕๙ ปีที่ ๓๑ เดือนพฤษภาคม ปี ๒๕๕๐ เรื่องเล่าดังกล่าว

สรุปได้ว่า เมื่อครั้งที่ประเทศไทยเกิดวิกฤต ได้มีหญิงชุดแดงขึ้นไปนั่งที่พระแท่นของพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหาร พร้อมทั้งเอ่ยว่าหญิงคนนี้คือพระเจ้าตากสินที่มาอาศัยร่าง พร้อมทั้งกล่าวว่าเสียงร้องทุกข์ของชาวธนบุรี ทำให้พระเจ้าตากสินต้องกลับมาช่วยเหลือประชาชน (ชายอันเป็นที่รัก, ๒๕๕๐) การที่มีเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์พระเจ้าตากสินปรากฏตัวที่วัดอินทารามวรวิหารดังกล่าว ช่วยตอกย้ำภาพความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามให้แน่นแฟ้นและทำให้เรื่องเล่าประวัติศาสตร์เด่นชัดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

๒. วัดอินทารามวรวิหารกับการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสิน

การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินในรูปแบบต่าง ๆ มีส่วนทำให้เรื่องราวของพระเจ้าตากสินยังคงอยู่ในประวัติศาสตร์สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง จากการลงภาคสนามของผู้ศึกษาพบว่าการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินในรูปแบบที่หลากหลายไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวรรณกรรมลายลักษณ์เท่านั้น ได้แก่ วัตถุทางประวัติศาสตร์ ภาพจารึกพระราชประวัติ พิธีบวงสรวง รูปเคารพ และ วัตถุมงคล

ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะอภิปรายเกี่ยวกับการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินที่ปรากฏในวัดอินทารามวรวิหารในรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นธนบุรีที่สร้างความหมายให้กับสังคม ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑. วัตถุทางประวัติศาสตร์ จากการลงภาคสนามพบ ๓ ประเภท ได้แก่ พระเจดีย์คู่พระพุทธรูปบรรจุพระบรมอัฐิพระเจ้าตากสิน และพระแท่นบรรทม

๑. พระเจดีย์คู่ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า พระเจดีย์คู่ชาติ เป็นพระเจดีย์เหลี่ยม ย่อมุมยอดบัวเป็นพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสิน ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถหลังเก่าคู่กับพระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมยอดปล้องไฉน ซึ่งบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระอัครมเหสี โดยมีป้ายชื่อระบุพระนามหน้าเจดีย์ ดังภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ พระเจดีย์คู่ ที่วัดอินทารามวรวิหาร
(ที่มา: ธวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๒. พระพุทธรูปฉลองพระองค์ พระพุทธรูปฉลองพระองค์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นพระประธานภายในพระอุโบสถหลังเดิมปางตรัสรู้ภายในองค์พระประดิษฐานพระบรมราชสรีรังคารของพระเจ้าตากสิน ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ พระพุทธรูปฉลองพระองค์
(ที่มา: ธวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๓. พระแท่น เชื่อกันว่าเป็นพระราชาอาสน์ที่พระองค์ทรงประทับและสำหรับนั่งกรรมฐาน ปัจจุบันวัดได้นำรูปเคารพพระเจ้าตากสินจำลองมาวางไว้บนแท่น และยังมีการนำภาพวาดพระเจ้าตากสิน และอาวุธมาวางไว้ประกอบกันเป็นวัตถุสัญลักษณ์สื่อถึงพระเจ้าตากสินได้เป็นอย่างดี ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ พระแท่นพระเจ้าตากสิน
(ที่มา: ธวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๒.๒ พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน จากการเก็บข้อมูลของผู้ศึกษาพบว่าภายในวัดมีพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสินอยู่ ๕ ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

๑. พระบรมรูปพระเจ้าตากสินทรงม้า พระหัตถ์ขวาชูพระแสงดาบอยู่ด้านหน้าพระวิหารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดังภาพที่ ๔

ภาพที่ ๔ พระบรมรูปพระเจ้าตากสินทรงม้า
(ที่มา: ธรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๒. พระบรมรูปพระเจ้าตากสินมหาราช ประทับนั่งเหนือพระราชอาสน์ หันพระพักตร์ไปทางเบื้องขวาเล็กน้อย พระหัตถ์ทั้งสองข้างจับพระแสงดาบ พาดเหนือพระเพลา อยู่ใกล้บริเวณพระอุโบสถ (ใหม่) ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานฝังพระบรมศพของพระเจ้าตากสิน ดังภาพที่ ๕

ภาพที่ ๕ พระบรมรูปพระเจ้าตากสินประทับนั่ง
(ที่มา: ธรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๓. พระบรมรูปจำลองในลักษณะประทับนั่งเหนือพระราชอาสน์ พระพักตร์ตรง พระหัตถ์ทั้งสองจับพระแสงดาบ พาดเหนือพระเพลา ตั้งอยู่ในพระวิหารสมเด็จพระเจ้าตากสิน ดังภาพที่ ๖

ภาพที่ ๖ พระบรมรูปจำลองพระเจ้าตากสินประทับนั่งเหนือพระราชอาสน์ (ที่มา: ธารวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๔. พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินขณะทรงผนวช ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งพระเจ้าตากสินทรงผนวช ได้ทรงพบกับพระภิกษุทองด้วง และได้กลายเป็นเพื่อนกัน วันหนึ่งทั้งพระเจ้าตากสินและพระภิกษุทองด้วงออกบิณฑบาตด้วยกัน ก็มีอาแปะคนหนึ่งเข้ามาพูดว่า “ไม่นึกเลยว่าจะได้เห็นกษัตริย์สององค์เดินบิณฑบาตด้วยกัน” ซึ่งภิกษุทองด้วงต่อมาก็คือ รัชกาลที่ ๑ นั่นเอง ดังภาพที่ ๗

ภาพที่ ๗ พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินขณะทรงผนวช
(ที่มา: ชวรัตน์เทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๕. พระบรมรูปพระเจ้าตากสินนั่งวิปัสสนากรรมฐาน
ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องเล่าที่กล่าวว่าพระเจ้าตากสินเคยมานั่งวิปัสสนากรรมฐาน
ที่วัดอินทารามวรวิหารแห่งนี้ ดังภาพที่ ๘

ภาพที่ ๘ พระบรมรูปพระเจ้าตากสินนั่งวิปัสสนากรรมฐาน
(ที่มา: ชวรัตน์เทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๒.๓ วัดถุมงคล จากการศึกษาพบว่า วัดถุมงคลที่เกี่ยวกับพระเจ้าตากสิน ที่วัดอินทารามวรวิหารมีหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่ สถูปเกอรัตรีถยนต์ ฝ้ายยันต์ รูปเคารพจำลองในลักษณะทรงม้าออกรบ และเหรียญเคารพ จากการสังเกตพบว่า เหรียญเคารพจะมีจำนวนมากหลายรุ่น โดยส่วนใหญ่จะมีรูปพระเจ้าตากสินในพระอิริยาบถที่แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่จะเน้นการออกรบ และการนั่งบัลลังก์ โดยมีดาบวางอยู่บนพระเพลาดังภาพที่ ๙

ภาพที่ ๙ วัดถุมงคลพระเจ้าตากสิน

(ที่มา: ธารวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

วัดถุมงคลต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นพลวัตของเรื่องเล่าพระเจ้าตากได้เป็นอย่างดี กล่าวคือซึ่งจากเดิมสถานะของพระเจ้าตากตามเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์พระเจ้าตากมีสถานะเป็นกษัตริย์ แต่ต่อมาเมื่อมีเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับบอภินิหารของพระเจ้าตากทำให้สถานะของพระเจ้าตากได้กลายมาเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลโชค ปัดเป่าทุกข์ และปัดเป่าเคราะห์ให้กับผู้ศรัทธาได้

อย่างไรก็ตาม การที่วัดอินทารามวรวิหารสร้างวัดอุ้มมงคล พระเจ้าตากสินและพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสินจำนวนมากนี้ อาจด้วยมีวิธีคิดที่ว่าวัดอินทารามวรวิหารเป็นวัดของพระเจ้าตากสิน โดยอ้างอิงจากเรื่องเล่า ทั้งการเป็นที่วิปัสสนากรรมฐาน การเป็นสถานที่บรรจุพระบรมอัฐิ วัดอุ้มมงคล และพระบรมราชานุสาวรีย์เหล่านี้ มีส่วนทำให้เรื่องเล่าของพระเจ้าตากมีความสัมพันธ์ กับวัดอินทารามวรวิหารอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้ วัดอินทารามวรวิหารมีพื้นที่ทางสังคมในฐานะเป็นวัดของกษัตริย์และเป็น วัดแห่งประวัติศาสตร์สมัยกรุงธนบุรี

๒.๔ พิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสิน จากการเก็บข้อมูลพบว่า พิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสินมี ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ พิธีระดับปัจเจกบุคคล และพิธีของภาครัฐ

พิธีระดับปัจเจกบุคคล พิธีนี้จัดเป็นประจำทุกวัน ผู้ที่ศรัทธา สมเด็จพระเจ้าตากสินสามารถประกอบพิธีด้วยตัวเองได้ โดยมีเจ้าหน้าที่วัด คอยอำนวยความสะดวก ซึ่งเครื่องบูชาจะประกอบด้วย พวงมาลัย หมากพลู ยาสูบ และหญ้าสำหรับม้าของพระเจ้าตากสิน โดยมีขั้นตอนเริ่มด้วยการกล่าวคำ บวงสรวงพระเจ้าตากสิน ด้วยกล่าวอาราธนาดวงพระวิญญาณ ดังนี้

“โอม สิโน ราชาเทวะ ชะบะตุภาะวัง สัพพะศัตรูวินาสสันติ” และกล่าวถวายเครื่องสักการะ “โอมสิโน ราชาเทวะ นะมามิหัง” จากนั้นนำ พวงมาลัยสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน ขึ้นตอนต่อมานำหญ้า ใส่ปากม้าของพระเจ้าตากสิน และวางพานสักการะประกอบไปด้วยหมากพลู ยาสูบ หลังจากนั้นหากใครประสงค์จะลอดท้องม้าเพื่อสะเดาะเคราะห์ก็ให้ กลับใจลอดท้องม้าจำนวน ๓ รอบ และหากผู้ใดขอพรพระเจ้าตากสินสมหวัง ผู้ศรัทธาบางท่านก็ได้จุดประทัดถวายพระเจ้าตากด้วย ดังภาพที่ ๑๐

ภาพที่ ๑๐ พิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสิน

(ที่มา: ธารวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

พิธีของภาครัฐ เป็นพิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสิน ซึ่งจัดขึ้นก่อนวันคล้ายวันปราบดาภิเษกพระเจ้าตากสิน ๑ วัน คือ วันที่ ๒๗ ธันวาคมของทุกปี จากการสัมภาษณ์พระมหาพิณ พุทธวิริโยพระสงฆ์ประจำวัดอินทารามวรวิหาร กล่าวว่า เป็นพิธีที่จัดขึ้นภายในเฉพะเจ้าหน้าที่รัฐ มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานครเป็นประธานในพิธี พิธีนี้จัดในลักษณะพิธีพราหมณ์ กล่าวคือมีเครื่องบวงสรวงแบบพราหมณ์ และมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งทางวัดมีหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น (พระมหาพิณ พุทธวิริโย, ๒๕๖๔, สัมภาษณ์) สำหรับปี ๒๕๖๓ ไม่มีการจัดพิธีดังกล่าว เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ (อัญญารัตน์ รัตนวิโรจน์, ๒๕๖๔, สัมภาษณ์)

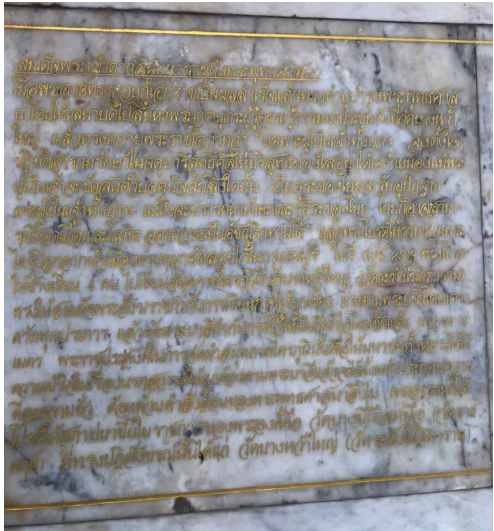
๒.๕ ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทอง ภาพจิตรกรรมดังกล่าวเป็นภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทองด้วยลายเส้นสีดำ ติดอยู่บนบานแพนงหน้าต่างของพระวิหารพระเจ้าตากสิน จำนวน ๑๐ ภาพ ด้วยกันเนื้อหาของภาพจิตรกรรมได้แก่พระราชประวัติของพระเจ้าตากสิน นับตั้งแต่พระราชสมภพ การรวบรวมไพร่พลกอบกู้เอกราช จนกระทั่งเป็นกษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าตากสินกับ

วัดอินทารามวรวิหาร นั้นคือภาพจิตรกรรมที่มีเนื้อหาระบุว่า วัดอินทาราม
วรวิหารแห่งนี้เป็นที่วิปัสสนากรรมฐาน และเป็นที่บรรจุพระบรมอัฐิของ
พระเจ้าตากสิน ดังภาพที่ ๑๑

ภาพที่ ๑๑ ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทอง
(ที่มา: สุวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

๒.๖ พระราชประวัติบนหินอ่อน พระราชประวัตินี้เป็น
พระราชประวัติที่อยู่บนหินอ่อน สลักด้วยตัวอักษรสีทอง ติดอยู่บนผนัง ตรงประตู
ทางเข้าพระวิหารพระเจ้าตากสิน เนื้อหาประกอบด้วยพระราชประวัติสมัยที่
พระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี มีการพูดถึงการรบ พระราชกรณียกิจ
ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าตากกับพระพุทธศาสนา ดังภาพที่ ๑๒

ภาพที่ ๑๒ พระราชประวัติบนหินอ่อน
(ที่มา: ธารวรรณเทพ มงคลศิริ, ๒๕๖๔)

ทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตซ้ำเรื่องเล่า พระเจ้าตากสินที่พบในวัดอินทารามวรวิหารไม่ว่าจะเป็น วัดอุทยานประวัติศาสตร์ พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน วัดมกุฏกษัตริยาราชมณเฑียร ภาพจิตรกรรม จารแผ่นทอง และพระราชประวัติบนหินอ่อน ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภายในวัดอินทารามวรวิหารมีการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินในรูปแบบต่างๆ อย่างเข้มข้น ซึ่งสิ่งที่วัดอินทารามวรวิหารได้พยายามผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินนั้น มีทั้งนำเสนอพระราชประวัติในช่วงชีวิตต่าง ๆ ของพระเจ้าตากสิน และที่สำคัญคือการผลิตซ้ำการเป็นกษัตริย์ที่เป็นวีรบุรุษ และกษัตริย์ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ภาพแทนของพระเจ้าตากสินที่วัดอินทารามวรวิหารจึงมีลักษณะที่พระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม ประชาชนต่างให้ความเคารพรักและศรัทธา ด้วยเหตุนี้ชาวธนบุรีจึงมีความศรัทธาเลื่อมใสใน

พระปรีชาสามารถของพระเจ้าตากสินในฐานะวีรบุรุษกู่ชาติตั้งแต่ในอดีตจวบจนมาถึงปัจจุบัน

๓. การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินกับการผลิตซ้ำความทรงจำและการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นธนบุรี

จากการศึกษาข้อมูลประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระเจ้าตากสินในวัดอินทารามวรวิหารและการวิเคราะห์เรื่องความทรงจำร่วมเกี่ยวกับพระเจ้าตากสิน ทำให้เห็นเรื่องข้อมูลประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์วัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยเจดีย์คู่และพระพุทธรูปที่ภายในบรรจุพระบรมอัฐิของพระเจ้าตากสิน พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน วัดมุงมล พิธีบวงสรวง ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทอง และพระราชประวัติบนหินอ่อน ที่อยู่ในวัดอินทารามวรวิหาร สะท้อนให้เห็นถึงการนับถือพระเจ้าตากสินในฐานะวีรบุรุษท้องถิ่น และยังมีส่วนในการสร้างความทรงจำร่วมเรื่องพระเจ้าตากสินในลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อมูลประเภทต่าง ๆ เกี่ยวกับพระเจ้าตากสินที่พบในวัดอินทารามวรวิหารมีส่วนร่วมในการสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับเรื่องของพระเจ้าตากสิน โดยเน้นช่วงชีวิตของพระเจ้าตากสินในฐานะวีรบุรุษกู่ชาติ จึงทำให้เกิดภาพแทนของพระเจ้าตากสินในฐานะวีรบุรุษกู่ชาติ ที่เป็นนักต่อสู้เพื่อชาติ มีความรู้แตกฉานทางด้านการรบ อีกทั้งเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรอบคอบ มีจิตใจที่ฝึกฝนในธรรมะ แม้เมื่อเสียชีวิตไปแล้วดวงวิญญาณของพระองค์ก็ยังคงสถิตอยู่ ณ วัดอินทารามวรวิหาร เพื่อคอยปกป้องคุ้มครองดูแลลูกหลานซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น

คนในท้องถิ่นวัดอินทารามวรวิหารต่างก็นับถือพระเจ้าตากสินในฐานะวีรบุรุษท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากการสร้างรูปเคารพพระเจ้าตากสินไว้สักการะในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วยังมีการฟื้นฟูและสร้างข้อมูลประเภทต่าง ๆ เช่น วัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยเจดีย์คู่ พระพุทธรูปที่ภายในบรรจุพระบรมอัฐิของพระเจ้าตากสิน พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสิน วัดมุงมล พิธีบวงสรวง ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทอง และพระราชประวัติบน

หินอ่อน เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงให้เห็นว่าวัดอินทารามวรวิหารนั้นมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าตากสินและสังคมไทยอย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย

สังเกตได้ว่า วัดอินทารามวรวิหารเลือกนำเสนอเรื่องราวของพระเจ้าตากสินที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นช่วงชีวิตในขณะที่เป็นพระมหากษัตริย์ช่วงชีวิตในช่วงผนวช และช่วงชีวิตที่เป็นนักรบผู้กล้าหาญเป็นต้น แต่สุดท้ายการสร้างภาพทรงจำร่วมที่สร้างความหมายให้กับสังคมได้รับรู้ก็คือพระเจ้าตากสินทรงเป็นวีรบุรุษท้องถิ่นที่กษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช

“สังคมจำเป็นต้องมีวีรบุรุษ เพราะสังคมจะต้องมีกลุ่มภาพจินตนาการ (Constellation images) ที่จะดึงแนวโน้มสู่การแบ่งแยกทั้งหมดให้รวมกัน ให้เข้าสู่เป้าหมายบางประการร่วมกัน” (บารนี บุญทรง, ๒๕๕๒) หากนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลที่วัดอินทารามวรวิหารจะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินความสัมพันธ์มีกับวัดอินทารามวรวิหาร และการถ่ายทอดเรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินผ่านข้อมูลคติชน มีส่วนช่วยส่งเสริมลักษณะความเป็นวีรบุรุษให้กับพระเจ้าตากสินอยู่ไม่น้อย ดังนั้นการผลิตซ้ำเหล่านี้จึงไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่การทำให้ผู้คนได้รับรู้เรื่องราวพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระเจ้าตากสิน หรือเป็นแค่เครื่องมือในการสร้างประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่การผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ นี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำให้กับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวธนบุรีถึงการมีพระมหากษัตริย์ที่เป็นวีรบุรุษร่วมกันก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมของคนที่นี่บดือและศรีทธา เกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม จนนำไปสู่สำนึกความเป็นชาตินิยม ทำให้ชุมชนและประเทศเข้มแข็ง

สรุปและอภิปรายผล

เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินที่มีความสัมพันธ์กับวัดอินทารามวรวิหารปรากฏอยู่ตามพงศาวดาร หนังสือ และสื่อออนไลน์ เนื้อหาส่วนใหญ่ระบุว่าพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามวรวิหารมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่นทั้งในด้านของการเป็นวัดที่พระเจ้าตากสินบูรณปฏิสังขรณ์ ตั้งให้เป็นพระอาราม

หลวงชั้นเอกพิเศษ เป็นวัดที่ทรงใช้บำเพ็ญศีล เป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชamarดาของพระเจ้าตากสิน หรือแม่กระทั่งเป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระเจ้าตากสินด้วย

เรื่องเล่าเหล่านี้ มีส่วนช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับวัดอินทารามวรวิหาร ในการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพระเจ้าตากสินมาผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุทางประวัติศาสตร์ ภาพจารึกพระราชประวัติ พิธีบวงสรวง รูปเคารพ และวัตถุมงคล การผลิตซ้ำเหล่านี้ทำให้เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหารเป็นรูปธรรมชัดเจน อีกทั้งยังช่วยเน้นย้ำลักษณะความเป็นวีรบุรุษให้กับพระเจ้าตากสินโดดเด่นมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านกษัตริย์ที่เก่งกล้าการรบ และกษัตริย์ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินในรูปแบบต่าง ๆ นี้ส่วนใหญ่เป็นการผลิตซ้ำแบบใช้เหตุการณ์บางตอนที่เกี่ยวข้องกับวัดอินทารามวรวิหาร แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดอินทารามวรวิหารกับพระเจ้าตากสิน ทำให้วัดอินทารามวรวิหารมีความโดดเด่น มีพื้นที่ทางสังคมในการเป็นวัดของพระเจ้าตากสินอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม วัดอินทารามวรวิหารยังได้ผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินประเด็นต่าง ๆ อีกมาก เช่นกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี และเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้าตากสินทรงออกรบทั้งตอนกู้ชาติและตอนเป็นกษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี ซึ่งจากการเก็บข้อมูลที่วัดอินทารามวรวิหารพบว่า มีการนำพระราชประวัติของพระเจ้าตากสินตั้งแต่ตอนพระราชสมภพ การกู้ชาติ การขึ้นครองราชย์ การทำนุบำรุงศาสนา จนกระทั่งสวรรคตมาผลิตซ้ำผ่านพระราชประวัติบนหินอ่อน และภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นทอง

การผลิตซ้ำพระราชประวัติของพระเจ้าตากสินแบบทุกช่วงพระชนม์ชีพของพระเจ้าตากสินนี้ มีส่วนทำให้เรื่องเล่าของพระเจ้าตากสินยังคงดำรงอยู่อีกทั้งยังทำให้เห็นพลวัตของการบันทึกเรื่องเล่าประวัติบุคคลที่ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวรรณกรรมลายลักษณ์เท่านั้น แต่ยังสามารถบันทึกผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้ จากการสังเกตพบว่า เรื่องเล่าพระราชประวัติพระเจ้าตากสินนี้

มีลักษณะเน้นย้ำภาพความเป็นกษัตริย์ในอุดมคติที่ทรงทศพิธราชธรรมของพระเจ้าตากสิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพระเจ้าตากสินกับพุทธศาสนาและพระปรีชาสามารถด้านการรบ เรื่องเล่าดังกล่าวมีส่วนช่วยเสริมภาพลักษณ์ของพระเจ้าตากสินให้เป็นกษัตริย์ที่มีลักษณะของความเป็นวีรบุรุษแห่งชาติได้เป็นอย่างดี

การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระเจ้าตากสินกับวัดอินทารามวรวิหารสะท้อนให้เห็นความพยายามในการสืบทอดและถ่ายทอดความทรงจำเรื่องราวดังกล่าวให้เป็นที่รับรู้ และสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดความทรงจำร่วมถึงการมีพระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์ของตนร่วมกัน ด้วยเหตุนี้วัดอินทารามวรวิหารจึงเป็นพื้นที่ของการผลิตสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับการเป็นไพร่ฟ้าของพระเจ้าตากสินให้ปรากฏชัดเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้องถิ่นพื้นที่ธนบุรี ทำให้ประชาชนคนธนบุรีมีความภาคภูมิใจในการเป็นดินแดนการปกครองของอดีตวีรกษัตริย์และเป็นวีรบุรุษกษัตริย์ชาตินั้นอีกนัยหนึ่งการผลิตซ้ำเรื่องพระเจ้าตากสิน จึงมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กับคนในท้องถิ่นธนบุรี ทำให้ธนบุรีมีพื้นที่ทางสังคมในฐานะที่เป็นเมืองสำคัญแห่งประวัติศาสตร์ชาติไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชายอันเป็นที่รัก. (๒๕๕๐). **วัดอินทาราม**. สืบค้น ๒๒ มกราคม ๒๕๖๔.
จาก <https://nanasara.net>
- ชววรรณเทพ มงคลศิริ. (๒๕๖๔). พระเจดีย์คู่ ที่วัดอินทารามวรวิหาร กรุงเทพฯ:
สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระพุทธรูปฉลองพระองค์ (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
ภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระแท่นพระเจ้าตากสิน (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
ภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระบรมรูปพระเจ้าตากสินทรงม้า (ภาพถ่าย).
กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระบรมรูปพระเจ้าตากสินประทับนั่ง (ภาพถ่าย).
กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระบรมรูปจำลองพระเจ้าตากสินประทับนั่งเหนือพระราชาสน์
(ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินขณะทรงผนวช
(ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). พระบรมรูปพระเจ้าตากสินนั่งวิปัสสนากรรมฐาน
(ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (๒๕๖๔). วัดมกุฏกษัตริยาราชมณเฑียร (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
ภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

_____. (๒๕๖๔). พิธีบวงสรวงพระเจ้าตากสิน (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

_____. (๒๕๖๔). ภาพจิตรกรรมจารบนแผ่นดินทอง (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

_____. (๒๕๖๔). พระราชประวัติบนหินอ่อน. (ภาพถ่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

บารณี บุญทรง. (๒๕๕๒). **ชีวิตและคุณูปการของโจเซฟ แคมป์เบลล์ต่อการศึกษาเทพปกรณัม**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระมหาพิน พุทธวิริโย. พระสงฆ์ประจำวัดอินทารามวรวิหาร. สัมภาษณ์. ๑๐ มกราคม ๒๕๖๔.

ศรีนิล น้อยบุญแนว. (๒๕๕๔). **พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ฉบับหมอบรัดเลย์**. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: ไชยจิต.

สุรพล แสงศรีกล่อม. (มปป.). **วัดอินทารามวรวิหาร (บางยี่เรือ ธนบุรี)**. กรุงเทพฯ: บริษัท โกลบอล ฟรินติ้ง แอนด์ เทรตติ้ง จำกัด.

หนูมาน กรรมฐาน. (๒๕๖๒). **พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม):จดหมายรายวันทัพ, อภินิหารบรรพบุรุษและเอกสารอื่น**. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). นนทบุรี: ศรีปัญญา.

อัญญารัตน์ รัตนวิโรจน์. หัวหน้าฝ่ายปกครองสำนักงานเขตธนบุรี. สัมภาษณ์. ๑๓ มกราคม ๒๕๖๔.